

ÉLET ÉS KULTURA

SZINHÁZ

TISZTÍTÓTŰZ — A LEVÉL. A Városi Színház rendezése egy estét betöltő két erdélyi vonatkozású darabbal kedveskedett közönségének. Így írom: kedveskedett, mert a megváltogatásban is látszott, hogy irodalmi csemegének szánták. Sajnos a jószándék csak félsikert hozott, és ez a fél-siker elsősorban Berde Mária Tisztítótűz c. darabja műfaji fogyatékos-ságain, aztán a szereplők egyenetlen, ingadozó, összhangot nenezen teremteni tudó játékán múltott.

Berde Mária regényíró. És regényírói tulajdonságai e darabjában a legteljesebben érvényesülnek. A színpad boszorkányos fogásait nem tudja kellőképpen alkalmazni. Vontatott, drámai szempontból fejlődésképtelen párbeszédnek, állóképekkel váltakoznak, a cselekmény mozaikokból áll, a jellemrajzok határozatlanok és romantikus páthosza mosódnak, így aztán egy-egy jelenet a szereplők bizonytalansága, olykor erősen túlzott játéka miatt, is kínosan erőltetetten hatott.

A darab 1851-ben játszódik Erdélyben. A nagyenyedi tűzvész emléke kísért a szabadságharc leveretésének minden borzalmával. A cselekmény tengelyében Czinege város-főhadnagy áll, aki császárhűsége ellenére igaz magyarézésű ember, és aki végül is nem tagadhatja meg önmagát, vállalja az üldözőekkel a sorsközösséget, mert az igazság a szenvedőké. Ez a darab főtémája. Szegedi Szabó István Czinege város-főhadnagy szerepében jó volt, de jobb is lehetett volna, ha játszótársai meg tudták volna teremteni a kellő drámai feszültséget. A feleség szerepében Donáth Kató túlságosan törekeny volt, Klaudina szerepében pedig Petur Ilka erőteljes egyénisége egyáltalán nem volt összeegyeztethető a darab megkívánta romantikusan finom női alakkal. Sághy István (Krizbai jurátus) egy harmadrangú operett főhőseként mozgott a színpadon és meglepő, sőt kínos nyugalommal fogadta Klaudina szenvedélyes kitöréseit. Ladányi Ferenc, Apfler Eugene szerepébe nehezen tudott beleilleszkedni, v. Márton Sándor (Schnautze) pedig túlzott gyűlölettől csepegő kirohanásaival. Vay Ilius — Nyilka, a bolond szerepét jól

játszotta és ha az első pillanatokban megjelenése vegyes érzelmeket keltően hatott, az az író hibája, aki minden előkészítés nélkül egy bolondot ugrat be a színpadra, a kinek szavaiból csak később tűnik ki, hogy mi köze van a cselekményhez. A Színház rendezése jobb darabot is váaszthatott volna előadásra.

Gaal Alajos A levél című darabja viszont teljes művészi élményt nyújtott a kitűnő rendezésben és előadásban. A legjobb francia filmekre emlékeztető finom, drámai feszültségű jeleneteknek voltunk tanúi. Úgyhogy, ami a Tisztítótűz előadásában hiányzott: harmónia, átélés, zavartalan hatás, a levélben mind megvolt. A szereplő művészek tehetségük legjavát adták.

A cselekmény a megszállt Erdély magyarjának küzdelmes, reménytelen életét mutatja be. A vén Gábrisék leánya Bukarestbe megy szolgálonak. Már két éve, hogy távol van az otthonától. Egyszer aztán szomorú levelet kap a két öreg: leányuk tüdőbajjal a kórházba került. Nem tudnak olvasni és ezért Jóskaival, a falusi diákkal olvastatják el leveleiket. Gábrisné, az öreg Boris, a diákkal azt olvastatja a levélből, hogy leányuk sorsa jól megy. Bár a vén Gábris tudja a valót, tudatlanságot színlel, és úgy hiszi, hogy felesége az, aki nem sejt semmit. Az utolsó halálhírt hozó levélnél tűnik ki, hogy mind a ketten milyen nagyon is tudták a szomorú igazságot. Jóska ugyan jószándékú csalással jó hírt olvas a levélből, de mindkettőjüket a kétségbeesés kerületi és emberfeletti önuralommal tovább ámitgatják egymást, hogy legalább a „másik“ ne tudjon meg semmit leányuk szomorú végéről.

Szemethy Endre — Vén Gábris szerepét tökéletesen illúzió-keltéssel játszotta. Ebben az egészen nekivaló szerepben művészi alakító képességeinek a legmagasabb fokára emelkedett. Egy mozdulat, egy lépés, egy hang, egy szó nem volt, ami megzavarta volna a művészi élményt. Völcsy Rózi — Boris, a feleség méltó játszótársa volt Szemethynek. Az asszonyi léleknek annyi szépséget — türelmet, szeretetet, megértést, odaadást, ragaszkodást — ki tudta fejezni egy-egy mozdulattal.

Hanghordozása, alakítása tökéletes volt. De Papp István is, Jóska, a falusi diák nagyszerű játékáért teljes dícséretet érdemel. Ő volt a könnyben a mosoly, a sírba készülõ reménytelen öregség mellett az élet, a fiatalság. Vértõ szívvel írta az író a darabot, és úgy tetszett, mintha a szereplõk is vértõ szívvel játszották volna a szerepüket. Ezért volt az élménykeltés teljes és mûvészi.

KÉK RÓKA. A Szegedi Színház rendezõsége a 80 éves Herczeg Ferenc ünneplésében maga is részt akart venni, csak egy kicsit késõn, és ez alkalommal mutatta be a nagyszerû író egyik legkitûnõbb, világsikert aratott vigjátékát, a Kék rókát. Az elõadás elõtt bevezetõt mondott Sík Sándor.

A Kék rókában egyesül Herczeg Ferenc drámáiról mûvészetének minden finomsága leleményessége.

Bár a szereposztás kitûnõ színészekre esett, mégis az elõadás sikere nem volt teljes. Petur Ilka Cecile szerepében biztosan mozgott, de nem tudta tel-

jessé tenni a költõ nõi ideáljának illúzióját. Ladányi Ferenc — Sándor pedig indokolatlan, túlzott heveskedésével valószínűtlenné tette Paulusz, a férj szerepét, melyet Szegedi Sz. István a nála már megszokott könnyedséggel és biztossággal játszott. Nagyon ostoba férjnek kell lenni annak, aki házában megtûri azt, aki viselkedésével túllépi a vendégjog határát. Márpedig az író nagyon is bölcs férfiúnak mintázta Pauluszt. A szavaknak hangulati értéke nemcsak õnmagukban van meg, hanem abban is, ahogyan a magatartásunkkal teremtett helyzetben kimondjuk. Ugyanannak a megjegyzésnek más lesz az értéke, ha fölényes gúnnyal, asztleg jóakarattal mondom, és más, ha dühösen odavágom. Varga D. József Tril báró elenszenves, ostoba figuráját kitûnõen, Fesztoráczy Kató — Lencsi szerepét kellemesen, de nem teljes elhíttéssel alakította.

MADÁCSY LÁSZLÓ

MÛVÉSNET

BORBEREKI KOVÁCS ZOLTÁN „Fonó asszony“-a az újszegedi állami mezõgazdasági intézet kertjében.

Valószínûleg kevesen tudnak még errõl a fehérés színû új kőszoborról, mellyel Szeged mostanában gazdagodott. Nagysága talapzattal együtt mindössze két és fél méter lehet.

Egy izmos munkásasszony ül széles mozdulattal, de egyenes tartással szemközt a nézõvel; balkézze a guzalyt fogja, jobbja a fonalat sodorja. A szobor zárt foitbéli megjelenése, tömegeinek elosztása, vonalainak kiegyensúlyozott nyugodtsága a tömbszerű egyiptomi szobrok egyszerűségével hat. Az egymástól kissé távolos térdek kiszélesítik a test tömegének alsó részét s ebbõl mint a cserépbõl kinyúló szár egyenesedik fel a törzs és az alig észrevehetően előre hajtott fej. Így a szobor két tömbbõl összeszerkesztett építmény, melyeknek egyikét a lábakat szélesen összefogó szoknya adja, a másikat a test felsõ része. A két tömegen belül a test nagy szerkezeti formái világosan tagozódnak. Az egész szobor nagy sík és hengeres felületekre egyszerűsödik le.

Bár a stílusunk ez az erõtjeljes nagyvonalúsága nem engedí a kisebb for-

mákra való további felbontást, mégis a nézõ a nagy összefoglaló plasztikai formákba belcérzi a részletek összes finomságait. A tömeghatást néhány egyszerű határozott vonal teszi teljesé és emeli ki a szobor szigorú szerkezeti tagoltságát. A guzaly függõleges egyenesével párhuzamosan haladnak két oldalt a testet határoló vonalak és ezekkel metszõdnek a vízszintesek: a vállak, a derék vonalai, a térdeket összekötõ egyenes és a talapzatra nyugvó lábfejek által alkotott erõt teljes vízszintes, mely lezárja az egész kompozíciót. A derékszögben felemelt bal karnak a guzalyhoz simuló része s a szintén derékszögbe hajlított jobb kar egészítik ki a vonalhatást. A két kar derékszöge lépcsõzetesen emelkedik egymás fölé s enyhén mozgalmassá teszi a szobor kissé geometrizált vonalosságát.

A néhány plasztikai formából típusa egyszerűsített arcon a szelíd derû nyugalma ül, a munka öröme.

A tömegek és vonalak ezen kőbe absztrahált tömörségén át élet terjed ki felénk és adja a dolgozó asszony szimbólumát.

DOROGI IMRE